

Museumschip “Familietrouw”

**Project voor groep 6, 7 en 8 van het basisonderwijs.
Ter voorbereiding op schol en voor gebruik bij
een bezoek aan het museumchip.**

Veenkoloniaal Museum Veendam

Museumschip "Familietrouw"

Project voor groep 6, 7 en 8 van het basisonderwijs.
Ter voorbereiding op school en voor gebruik bij
een bezoek aan het museumschip.

Toelichting voor de docent

Voor u ligt een aantal themabladen over het museumschip de
Familietrouw van het Veenkoloniaal Museum.

Ze zijn te gebruiken ter voorbereiding van een bezoek aan het
museumschip én bij het bezoek aan het museumschip.

Door onderstaande icoontjes is aangeduid welke opdracht op school of bij
het schip gedaan kan worden.

1.GESCHIEDENIS

Museumschip

De Familietrouw is het museumschip van het Veenkoloniaal Museum. Vanaf 1994 is het een museumschip. Mensen kunnen aan boord komen kijken en kunnen ook schoolklassen op bezoek komen. De "Familietrouw" is niet altijd van het Veenkoloniaal Museum geweest. Het is al heel oud. Lees maar eens!

Geschiedenis

- Het schip liep in 1894 te Stadskanaal van stapel. Dat betekent dat het daar gebouwd is en in het water is gelaten.
- In 1900 werd het schip voor het eerst gemeten en werd er informatie over opgeschreven. Het schip heette toen "Geertje".
- In 1914 heette het schip "Jacoba".
- de familie G. Schonewille doopte het schip in de jaren 1920 uiteindelijk "Familietrouw". Zo heet het schip nog steeds.

Lading

Het schip vervoerde onder andere turf, boomstammen, aardappelen en stro, door héél Nederland. De laatste schipper die nog met het schip turf vervoerde was schipper Muskee uit Hoogeveen.

Eind jaren 1960 kwam het schip in handen van schipper Veen uit Zwolle. Hij gebruikte de Familietrouw als bijboot voor zijn zand- en grinthandel. In 1976 werd het schip als oud ijzer gekocht en omgebouwd tot een varend monument.

Weetjes over de Familietrouw

Bouwjaar: 1894
Lengte: 16,50 m
Breedte: 4,02
Laadvermogen: 32,6 ton

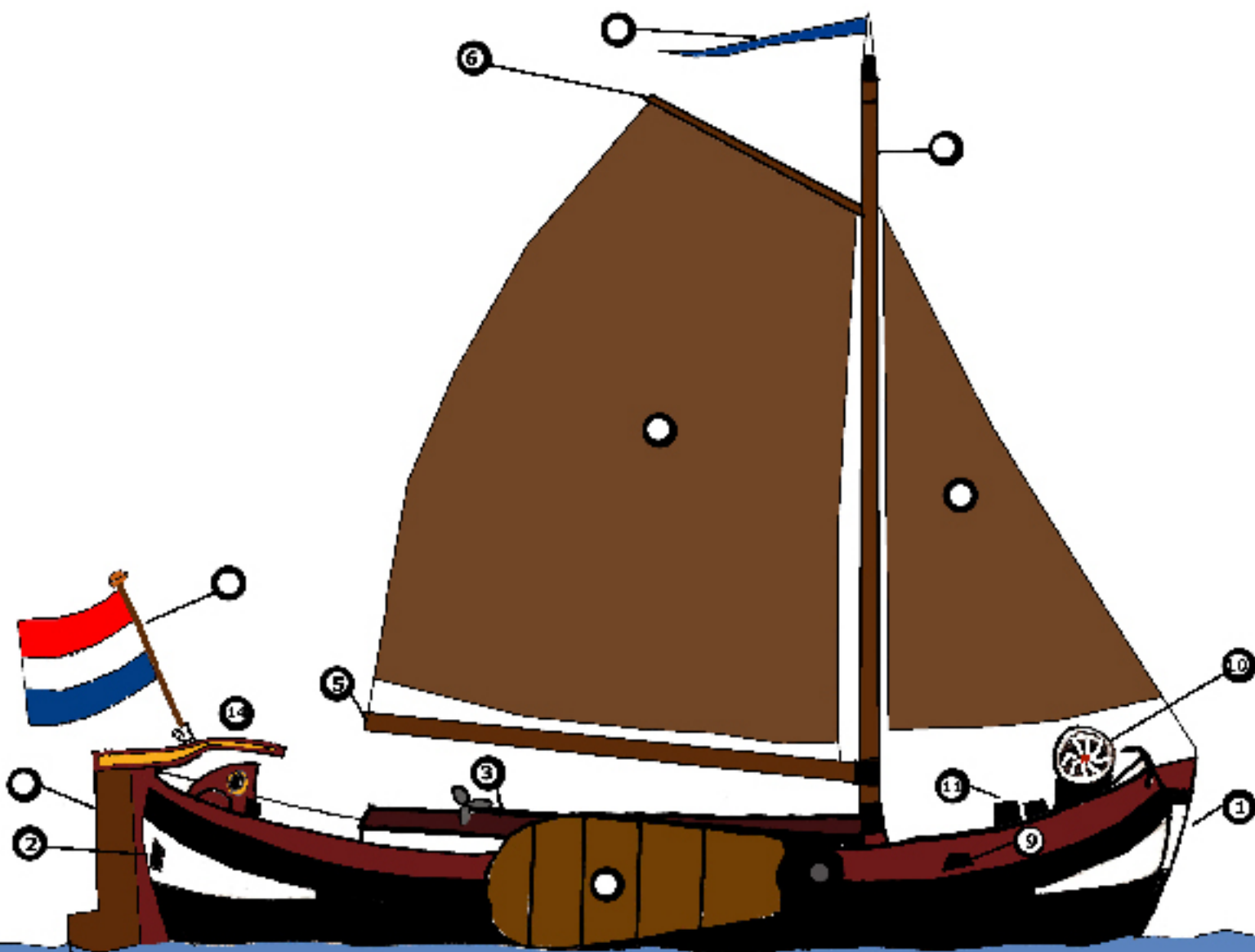
2. SCHEEPSTAAL

Op een schip hebben heel veel dingen een eigen naam. Dat zie je ook in spreekwoorden terug. Denk aan "Het loopt de spuigaten uit" of "Geslaagd met vlag en wimpel".

We zijn een paar namen vergeten in het plaatje hieronder.

? Kun jij de ontbrekende nummers invullen?

1. boeg	9. spuigat
2. achterstevan	10. ankerlier
3. laadruim	11. bolder
4. mast	12. zwaard
5. giek	13. vlaggenstok
6. gaffel	14. helmhout
7. wimpel	15. roer
8. zeil	

3. SPREEKWOORDEN EN LIEDJES

In de Nederlandse taal zijn veel spreekwoorden die gaan over schepen en varen. Ken jij de volgende spreekwoorden?

? Vul het ontbrekende woord in.

1. De beste staan aan wal

2. Met man en vergaan

3. schip maken

4. Tussen en schip raken

Er zijn heel veel liedjes en spelletjes die over varen gaan. Misschien ken je 'Schipper mag ik overvaren', 'Berend Botje' of 'Daar was laatst een meisje loos'.

? Ken je dit liedje over een schipperskind?

Alles in de wind, alles in de wind.
Daar liep een schipperskind.
Alles in de wind, alles in de wind.
Daar liep een schipperskind.

Kom hier, Roza,
je bent mijn zusje, je bent mijn zusje.
Kom hier Roza,
je bent mijn zusje, ja, ja.

O wat spijt, o wat spijt.
Nu ben ik mijn zusje kwijt.
O wat spijt, o wat spijt.
Nu ben ik mijn zusje kwijt.

Kom hier Roza,
je bent een ander, je bent een ander.
Kom hier Roza,
je bent een ander, ja, ja.

Op die brug, op die brug.
Daar vond ik mijn zusje terug.
Op die brug, op die brug.
Daar vond ik mijn zusje terug.

Kom hier Roza,
je bent mijn zusje, je bent mijn zusje.
Kom hier Roza,
je bent mijn zusje, ja, ja.

Alles in de wind

Al - les in de wind, al - les in de wind, daar loopt een
schip - pers - kind. Al - les in de wind, al - les in de wind,
daar loopt een schip - pers - kind. Kom hier, Ro -
za, je bent m'n zus - je, je bent m'n zus - je. Kom
hier, Ro - za, je bent m'n zus - je, ja, ja.

4. SCHEPEN VROEGER EN NU

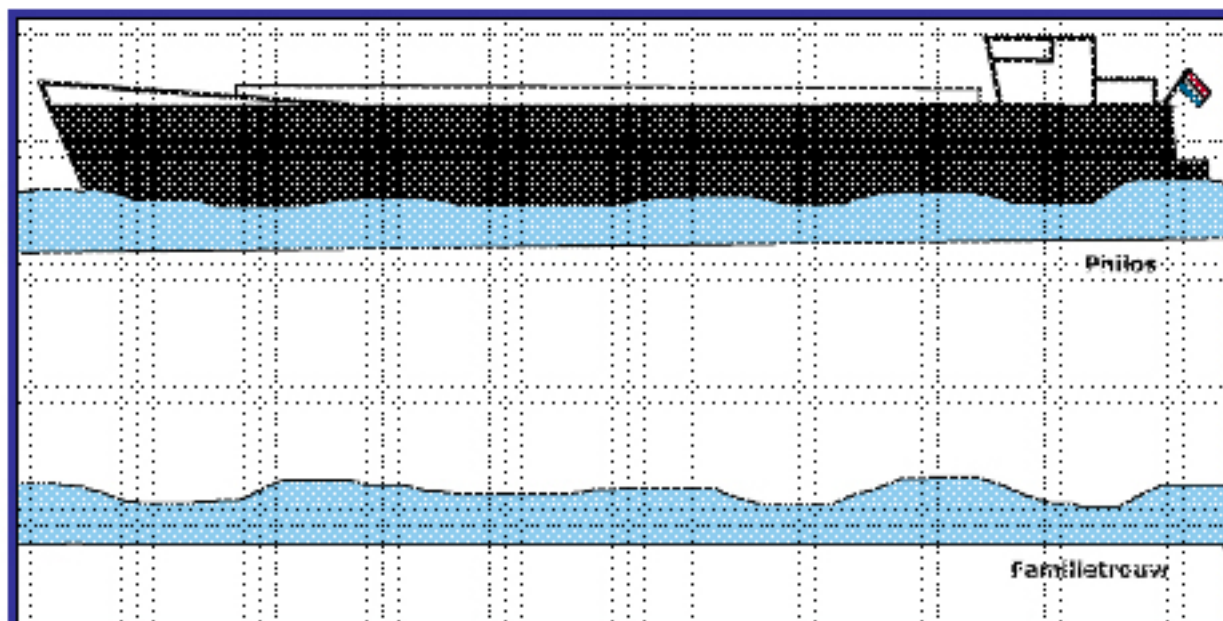
De Familietrouw is 16,5 meter lang, en meer dan honderd jaar oud!
Het schip ziet er heel anders uit dan de nieuwe binnenvaartschepen.

Hieronder zie je een modern binnenvaartschip. Het schip heet de 'Philos'.
De Philos is een modern 'droge lading schip' van 105 meter lang. De
tekening hieronder is zo gemaakt dat je in het schip kunt kijken.

Afbeelding: Bureau Voorlichting Binnenvaart

? Als de Philos 105 meter lang is, hoe groot is de Familietrouw dan? Teken de Familietrouw onder de Philos.

5. HOE KOMT EEN SCHIP VOORUIT?

Zeil en motor

De Familietrouw is een zeilschip. Toen het gebouwd werd stond er geen motor in, want die bestonden nog niet in 1894! Alleen door de wind kwam het schip vooruit. Als dat niet kon, dan moest er geboomd worden in de kanalen, of moest iemand het schip vooruit trekken.

Dat 'bomen' is met lange stokken het schip afduwen op de bodem of de zijkanten van de kanalen. Zo kwam je dan vooruit, maar het ging natuurlijk niet snel. En zelf een schip vooruit trekken dat noem je ook wel jagen. Dat deden ze met een trekzeel, een band. Om de beurt hadden de schipper, zijn vrouw en de kinderen dan een band om die met een touw aan het schip zat. Ze moesten over een pad langs het water lopen.

Als de schipper geld had, dan kon hij ook een scheepsjager betalen. Dat is iemand die een paard heeft en dan het paard aan het touw laat trekken. Vanaf ongeveer het jaar 1920 konden schippers als ze wilden ook een motor het werk laten doen. Sommige zeilschepen kregen ook een motor. Hier waren verschillende oplossingen voor.

1. Een motor inbouwen

De motor komt in het schip te staan en er moet binnen ruimte gemaakt worden. Een schippersfamilie hield dan minder plek over om spullen te vervoeren of ze hadden nog minder plek om te wonen.

2. Een opduwer

De schipper kon een opdrukker kopen, ook wel opduwer genoemd. Dit is een klein motorbootje dat achter het schip werd vastgebonden om te duwen. Een voordeel was dat je met een stok of touw een soort afstandsbediening kon maken. Daarmee kon de schipper de motor bedienen en was er niet nog iemand nodig om het bootje te sturen.

3. Een zijschroef

Een oplossing was het aanbrengen van zijschroef. Schippers noemden dit ook wel een 'lamme arm'. De motor werd dan op of onder het voordek gebouwd. Met de hulp van een takeltje werd de schroef aan de zijkant in het water gelaten. Lag het schip stil, dan tilde je de schroef op het dek. De Familietrouw heeft een zij-schroef. Kijk maar op de foto's!

6. LADING

Een schip vervoert spullen van de ene plek naar de andere. Die spullen noemen we lading. Hoe groter een schip is, hoe meer spullen hij mee kan nemen in het laadruim. De schipper kan dan natuurlijk ook meer geld verdienen! De "Familietrouw" vervoerde voornamelijk 'bulk'goederen. Spullen die je los in het schip kunt stoppen.

? Wat vervoeren ze?

Hieronder zie je drie schepen die bezig zijn met laden en lossen.

Herken je wat ze aan boord hebben?

Schrijf het antwoord in de lege vakjes.

Het museumschip "Familietrouw" staat hier op de foto. De foto is gemaakt rond 1925 (?) in Wolvega. Het schip was toen van de familie Schonewille. Ze zijn aan het laden. Vader staat op de wal en een van de zoons staat aan de lier. **Hij tilt daarmee een zware** op.

Op dit schip zie je wel heel veel mensen. **Ze zijn bezig om de stukken** die op de wal **liggen in te laden.** Dat is veel werk, want het moet allemaal goed opgestapeld worden.

Het schip van schipper Feenstra heette Risico. **Op deze foto moet er erg veel** **meegenomen worden.** Gelukkig is de lading niet zwaar. Er is een trap om bovenop de lading te klimmen. En zie je ook de scheepshond?

7. SCHEEPSSIER

Op de Familietrouw zijn mooie versieringen gemaakt. Versieringen aan een schip noemen we 'scheepssier'.

Op de foto's zie je twee voorbeelden.

De één is een mooi gedicht aan de binnenkant van een luik. Weet jij waar dat luik zit?

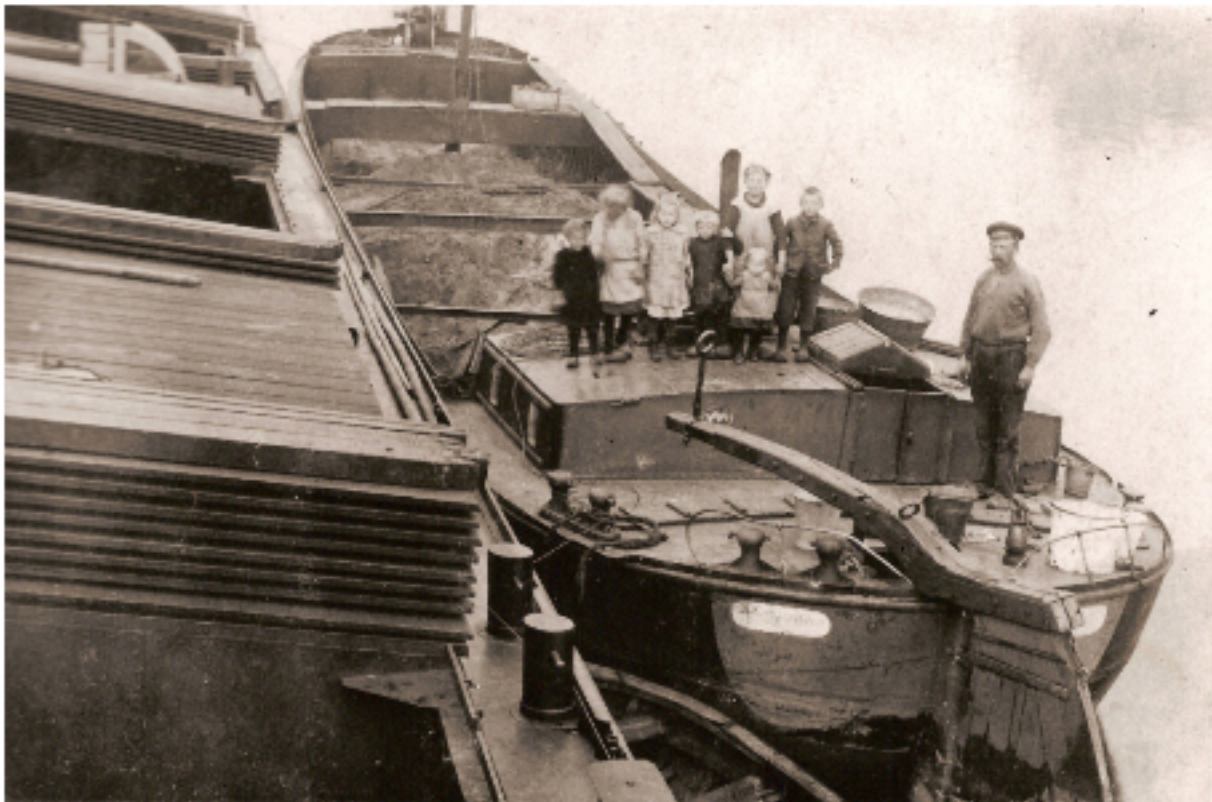

De ander is een versiering op de achterkant van het schip. Bovenop het roer zit een roerklik. Deze is mooi geel geschilderd, met rood en blauw en wit.

? Maak je eigen scheepssier!

Teken hieronder je eigen scheepsversiering of schrijf een gedicht dat jij zelf aan boord zou schilderen.

8. EEN FAMILIE AAN BOORD

Dit is de familie Huiting. Schipper Albert Huiting woont met zijn familie aan boord. Ze hebben Ter Apel als thuishaven. Maar thuis is op het schip en het schip vaart overal naartoe.

De foto is genomen in Dortmund, Duitsland, in 1916. Ze zijn in de haven. De houten luiken zijn van het schip gehaald, zodat ze makkelijk de lading uit het ruim kunnen halen.

Op de foto zie je Albert Huiting op het achterdek staan. Zijn vrouw en hun zes kinderen zijn op de roef gaan staan zodat ze allemaal mooi op de foto komen. Op het dak van de roef staat ook de wastobbe. De kinderen konden niet naar school. Ja soms, als vader moest laden en lossen, of moest wachten op een volgende vracht. Dan kon je een paar dagen naar een school in het dorp of de stad waar het schip dan was. Maar na een paar dagen ging je weer weg. Aan de reis met een andere vracht! De hele familie helpt mee aan boord. Bij de sluis of vlak voor een brug moest soms gewacht worden en kon je naar de bakker om snel een brood te kopen.

Een familie met een vader, moeder en zes kinderen. Ze hebben niet veel woonruimte aan boord. Ook op de Familietrouw is niet veel woonruimte, maar ook daar heeft een familie met kinderen gewoond. Hoe ging dat dan met slapen, eten en spelen? Was er een wc en had je licht? Het antwoord op die vragen vind je aan boord van de Familietrouw!

9. LEVEN AAN BOORD

De Familietrouw heeft geen roef met ramen, maar een woning onder het dek. Alleen in de achterkant van het schip zitten twee raampjes waardoor je naar buiten kunt kijken. Door een luikje op dek kun je met een trappetje naar beneden. Als je zo klein woont, moet je slim zijn met ruimte. Overal zitten kastjes ingebouwd, waar servies en kleren in opgeborgen werd.

? Op deze foto staan drie dingen uit de woning. Ken jij ze?

Schrijf hieronder de namen achter de nummers.

1.

.....

2.

.....

3.

.....

En slapen? Er waren geen echte bedden, maar een soort bedsteden. Aan boord noemen we dat een 'kooi'. Niet iedereen had een kooi voor zichzelf. Je sliep met een paar broertjes of zusjes in één bed. Als je op de Familietrouw bent, tel dan hoeveel kooien er aan boord zijn!

10. EEN VERHAAL VAN VROEGER

We zijn op bezoek geweest bij meneer Schonewille. Hij is geboren in 1918 aan boord van ons museumschip de "Familietrouw". Hij heeft ons een verhaal verteld van vroeger.

"Ik ben geboren in 1918, aan boord van de "Familietrouw". Heel veel herinner ik me niet van het schip, het is ook al zo lang geleden. Ik heb niet altijd bij vader en moeder aan boord gewoond. Ik ging als kind in de kost in Hollandseveld bij mijn tante, de zus van mijn moeder. Zo kon ik elke dag naar school. Of ik mijn ouders dan miste? Ach, eigenlijk niet. Ik wist niet beter dan dat ik aan de wal woonde om naar school te gaan. Mijn oudste zussen zijn nooit naar school gegaan. Dat kon toen zeker niet. Ze hebben nooit leren lezen en schrijven.

Toen ik vijftien was ben ik melkrijder geworden. Mijn ouders hadden het schip toen al verkocht en ze woonden bij de sluis. Ze hadden er een winkeltje bij om geld te verdienen en mijn vader bediende de sluis voor de schepen.

Het was krap aan boord. Ik heb nog negen andere broers en zussen gehad, maar we hebben nooit allemaal aan boord gewoond hoor! Mijn oudere zussen gingen aan de wal in dienst (als dienstmeid) en mijn oudere broers gingen van boord om te werken. Ik weet nog wel dat we met drie kinderen aan boord woonden. We sliepen met z'n drieën in één kooi zo noemen ze een bedstede aan boord. En mijn ouders in de andere kooi.

Het schip vervoerde onder andere turf en aardappelen. Als we door de kanalen voeren, konden we vaak niet zeilen, daar was het water veel te smal voor. En een motor hadden we niet. Moeder liep dan in de lijn, in het trekzeel. Soms huurden ze een scheepsjager met een paard in. Weet je, als mijn vader voor langere tijd dingen moest vervoeren langs dezelfde route, dan kocht hij wel eens zelf een paard. Dat was luxe natuurlijk. Mijn zus liep dan met het paard over het jaagpad. Verder hoefden de kinderen niet vaak mee te helpen aan boord. Het was maar een heel klein scheepje, dus er was niet zo heel veel werk te doen.

Ik weet nog dat we een keer afgemeerd lagen in een dorp. Mijn broer, hij is acht jaar jonger dan ik, was nog een baby. Hij is toen door een van de raampjes in de achterkant van het schip naar buiten gekropen en in het water gevallen! Mijn zussen stonden te kletsen aan de wal en hadden het eerst niet in de gaten. Hij is gelukkig gezond en wel uit het water gehaald, maar het is me altijd bijgebleven."

11. SCHOOL EN LEREN

In 1898 werd de algemene leerplicht voor kinderen van 6 tot 13 jaar ingevoerd. Dat betekent dat alle kinderen recht hebben om naar school te gaan. Voor schipperskinderen was dit niet verplicht omdat de ouders door het varen de kinderen niet naar school konden brengen.

Schipperskinderen woonden soms bij opa en oma of een oom en tante die een huis aan de wal hadden. Zo konden ze toch elke dag naar school. Rond 1915 kwamen de eerste schippersintematen. Daar leerde je niet alleen lezen, schrijven en rekenen, maar je woonde er ook. Het kostte wel geld. Veel gezinnen hadden geen geld en lieten hun kinderen niet naar zo'n school gaan.

Andere kinderen gingen maar af en toe naar school als het schip in de haven lag. Het was moeilijk om zo goed te leren. Elke keer zat je op een andere school, in een andere klas. De kinderen hadden daar al nieuwe dingen geleerd die jij nog niet wist. Zo gebeurde het dat je niet goed leerde lezen, schrijven of sommen maken.

Daar kwam later een oplossing voor. Ieder schipperskind kreeg een boekje waarin opgeschreven werd wat je al had geleerd. Zo kon je op iedere school waar je kwam laten zien wat je nog moest leren.

Nu is het anders. Alle kinderen vanaf 7 jaar moeten naar school. De meeste schipperskinderen wonen daarom door de week in een schippersintemaat, en gaan alleen in de weekenden naar het schip waar hun ouders op varen.

VERDER ZOEKEN

Over de Familietrouw:

-site www.familietrouw.nl

Over modeme binnenvaart:

-Bureau voorlichting binnenvaart

-www.vaart.nl

Bronvermelding

Afbeeldingen:

-Bureau Voorlichting Binnenvaart (tekening 'philos')

-historische foto's uit de collectie Veenkoloniaal Museum

-kleurenfoto's en overige tekeningen door Marja Goud.

Geraadpleegde literatuur:

-Een eeuw Nederlandse binnenvaart, Frits R. Loomeijer